
BORBÉLY-PECZE Tibor Bors

Digitális pályatanácsadás: second life, avagy mégsem az?

Bevezető

2020. március közepén nem csak a köz-, és felsőoktatás állt át egyik pillanatról a másikra elektronikus csatornákra, de a nevelési tanácsadóknak, járási hivatalok munkaügyi és társadalombiztosítási osztályain és magántanácsadók által működtetett pályatanácsadási, pályorientációs formák is átköltöztek, pontosabban átköltöztek volna, a digitális térbe.

Az első kihívást nem a sokak által túlírt digitális platform megtalálása jelentette, hanem a hiányzó digitális infrastruktúra a szolgáltatói és a tanácskérői oldalon egyaránt, valamint az alig kiforrott távtanácsadási szakmai protokollok, és végül az elmúlt évtizedben szétrombolt, ill. fel sem épített, pályainformációs rendszerek minősége és megbízhatósága.

Ez a cikk a távtanácsadás, digitális tanácsadás nemzetközi trendjét mutatja be, valamint olyan taxonómia alkalmazására tesz javaslatot, amely ma még messze áll a hazai gyakorlattól, de a koronavírus okozta transzformációs sokk akár fel is gyorsíthatja a magyar gyakorlat megújulását.

Kulcsszavak: közösségi média, co-careering, 5G, portfólió, közös on-line karrier-építés

Kezdetek

A távtanácsadás, távterápia ötlete természetesen nem új, nem az Internet találmánya¹. Onnantól kezdve, hogy a közemberek tömegei voltak képesek írni és olvasni létezett a „távtanácsadás” műfaja, amelyet a tanácsadás és pszichoterápia alapító atyái is előszeretettel alkalmaztak. Sőt az írás-olvasás elterjedése előtt, nem személyre szabott módon, hasonló jelentőséggel bírtak a mondák, népmesék.

A technikai fejlődés, amely a telefon elterjedésével nyitott új utakat, lehetővé tette az egyidejű kommunikációt, amelyet a korábbi írásos technikák aszinkronitása nem biztosított. A mai internetre épített tanácsadási megoldások, bár modern szoftverek mögé vannak elrejtve, gyakran nem képviselnek más minőséget, mint a telefonos tanácsadások. A telefonként használt Skype, Zoom, Viber, Google Hangouts vagy más platformok², tulajdonképpen ugyanannyit adnak a felhasználónak, mint a telefon adhatott. Lényegében mindezek különböző márkanévek alatt futó VoIP (voice over IP) megoldások, amelyek eredetüket tekintve pontosan a klasszikus vezetékes telefonhasználat megkerülésére, kiváltására jöttek létre. Nem véletlen tehát, hogy a mai napig elérhető számos távtanácsadási kézikönyv vagy etikai útmutató a telefonos távtanácsadás módszertanára épül. A telefon, GSM vagy VoIP alapú távtanácsadások, bár technikai környezetükben eltérnek egymástól, lényegében ugyanazt a távtanácsadási modellt valósítják meg; fizikai jelenlét nélkül kínálnak szakértő-tanácsadó-támogató szolgáltatásokat, de nem képesek kezelni a modern Internet, mint közmű és közösségi-mű, adta kihívásokat.

¹ <https://www.goodtherapy.org/learn-about-therapy/modes/distance-therapy>

² https://en.wikipedia.org/wiki/Comparison_of_VoIP_software

Protokollok

Amikor a Covid-19 járvány során a távtanácsadás szükségességével szembesülünk, ahhoz a megoldókészlethez nyúlunk hozzá, amelyet ismerünk, belaktunk. Ugyanazt tesszük, mint a tanácskérőink. Visszalépünk a biztonságos, szabályozott környezetbe. 2020-ban a magyar pályatanácsadási protokollok, fogalomtárak (Educatio, 2015, Kilátó Projekt, 2020³) a távtanácsadást a telefonos tanácsadás meghatározásában kezelik; pl. „*Telefonos tanácsadás esetén összesítő íven kerüljön rögzítésre a hívás időpontja, időtartama és röviden a témája. Az összesítő ív legyen kitölthető az INYR-ben.*” (Educatio, 2015, 11.5 alfejezet)

A távtanácsadás arra képes, hogy időben összehozza a térben elkülönülő feleket, ez egy karantén idején rendkívül hasznos jellemző. Ugyanakkor a távtanácsadással kapcsolatos leírások arra koncentrálnak, hogy a személyes jelenlét hiányából fakadó hátrányokra (pl. nem verbális kommunikáció megfigyelésének hiánya) hívják fel a tanácsadók figyelmét (Ertelt, J.B. & Muswieck, W. (2004). Itt az e-counselling, e-delivery összemosódnak a telefonos tanácsadással. Az elektronikus tanácsadáshoz módszertanát tekintve, a chat-tanácsadás adódott hozzá az elmúlt években, amelyet előbb az SMS, majd a közösségi média elterjedése tett lehetővé. Itt azt is külön tanítani lehet, hogy milyen szavakkal, jelekkel kommunikáljon a tanácsadó (BACP, 2016). Már a modernebb tanácsadási formákra vezet át annak a taglalása, hogy a tanácsadó hogyan kombinálja a különböző médiumokat a tanácsadás során (telefon, chat) és ezeket milyen sorrendben, a tanácsadás mely szakaszaiban alkalmazza. Azonban összességében a távtanácsadás megközelítése továbbra is a tanácsadó-tanácskérő zárt kommunikációjában mozog.

Út az integrált honlapok világáig

Az angolszász országokban már az 1960-as (Harris-Bowlsbery, 2013) évek elején megpróbálkoztak a számítógép használatával a tanácsadásban (Cavanagh & Shapiro, 2004). Természetesen az első gépi megoldások a személyes tanácsadáshoz kötődtek. A gépen elvégzett tesztek, feladatok értelmezését a szakértő szerepben megnyilvánuló tanácsadó adta. Az első gépi programok, a korszak népszerű, döntéseméleti iskolájához kötődtek. Amit addig papíron, pályaválasztási és foglalkozási kézikönyvek használatával végeztek el a tanácsadók, hirtelen mátrix-szerűen feldolgozható és frissíthető információvá változott. A mátrixból minden addiginál könnyebb volt adatot kinyerni. Roe igényelmélete alapján könnyű volt tesztelni és az egyént foglalkozásokhoz kapcsolni. Az első rendszereket számítógépesített szakképzési információs rendszereknek nevezték (Computerized Vocational Information System (CVIS) (Garis & Harris-Bowlsbey, 1985). A hetvenes évek vízválasztót jelentettek abból a szempontból is, hogy tisztán katonai alkalmazásból kezdett polgári technológiává is változni az Internet, megjelentek az első e-mail küldő szolgáltatások.

A következő nagy lépés, az 1970-es évek végén Holland hexagonjára épített tesztrendszer, az ACT DISCOVER-i volt, amelyet bár, egyes elemeiben, a mai napig alkalmazunk, részben joggal tekintünk továbbra is „párosító rendszernek”.⁴ A rendszer neve azonban már beszédesen megváltozott; számítógéppel támogatott tanácsadási (Computer-assisted guidance: CAG), illetve tanácsadási információs rendszerek jeleket meg (Guidance Information System:GIS). Ezekben az elnevezésekben visszatükröződik az Apple, vagy a pár évvel később megjelent, személyi számítógépekre szabott szemlélet (PC).

³ <https://www.kilato.piarista.hu/modszertani-anyagok/fogalomtar/>

⁴ Id. a modern változatát az O*Net rendszerben <https://www.mynextmove.org/explore/ip>

Az 1990-es évek végére az Amerikai Egyesült Államokban a számítógéppel támogatott tanácsadásnak jelentős irodalma alakult ki. (Sampson, J.P. & Jr, Rudd, E., & Reardon, R. (1998). Ezt az elnevezést vette át az 1990-es években a magyar szakma is (Szilágyi, 2003). Ugyanakkor a 1990-es évek közepén, bár akkor ezt mi még Magyarországon tudatosan nem éltük meg, szintet lépett a technológia. A számítógép, amely ekkor még mindig jellemzően PC, már nem önmagában vett munkavégzésre jó, hanem eszközzé válik az Internetre kapcsolódásban⁵.

A számítógéppel támogatott tanácsadás fogalmát lassan felváltják az olyan on-line rendszerek, amelyek a pályaismeret megszerzését és az önismeret fejlesztését egyszerre támogatják. Majd a tárhelykapacitás és az Internet sebességének növekedésével képessé válnak a pálya-portfóliók elmentésére, kezelésére és visszaolvasására, tovább gondolására. Ezt az időszakot azonban még mindig a szolgáltatók jellemzik, amelyek pályaorientációs tartalmakat szolgáltatnak, árusítanak a felhasználóknak. Az időszak – ma már letűnt – ikonikus szereplője a startlap.hu, amely lényegében az „Internet szakmai telefonkönyveként” funkcionált.

Magyarországon a számítógéppel segített pályaorientáció a 90-es évek közepén jelent meg. Az első magyar szakmaadatbázist (Pályatükör) a Nemzeti Szakképzési Intézet (NSZI) fejlesztette ki Phare forrásból a frissen megjelent Országos Képesítési Jegyzék (OKJ) szakképesítéseinek bemutatására. Ekkoriban már a köz- és felsőoktatási intézmények és képzések adatait is adatbázisban tárolták. Ezen adatokra alapozva készült el 1995-ben az első magyar képzési adatbázis, a SÚGÓ, és 1999-ben az első pályaorientációs CD, a Mit tanuljak? Hol tanuljam? (Taninfo Bt.). Ekkor indult el a Sulinet-Taninfo KépzésMagad rendszere is. Ekkoriban készültek el az első önismereti szoftverek a Kollégium Kft. fejlesztésében. A nemzetközi rendszerek közül Magyarországon a Choices jelent meg először (1996), a világbanki iskolákban és a Foglalkozási Információs Tanácsadóknakban. A világbanki projekt lehetőséget adott a program licenzének korlátozott időtartamra és darabszámra szóló megvásárlása mellett a magyar szakképesítések feldolgozására is. 2000-ben még sor került a Choices újabb verziójának megvásárlására, de mára a licencjogok lejártak, a rendszer újabb változatai nem érhetőek el magyar nyelven (Borbély et al. 2008).

Az időszak neves és jó minőséget képviselő, mára elérhetetlenné vált fejlesztései: a Dél-alföldi epalya.hu és a három regionális PHARE fejlesztésben elkészült pályatanácsadó portál jelentette. Közös nevezőjük, hogy a tanácskérőt a tanácsadási portál fogyasztójának tekintették. Ezzel úgy használták fel az Internetet, mint a televíziót. (ld. Ezeknek a rendszereknek az áttekintését itt. Borbély-Juhász-Kovács-Kunos 2008, FSZH).⁶

1. sz. táblázat A tanácsadási paradigma/tanácsadói szerep/ az interakciók jellege/ a tanácsadás helye

tanácsadói szerep	szakértő	tanácsadó	támogató	reflektáló	a tanácsadó, mint egy lehetséges erőforrás a tanácskérő életében
az interakció jellege	szakember → egyén felé	szakember → egyén felé	szakember ↔ egyén kétirányú	szakember ↔ egyén kétirányú és ↔ egyén kortársak	szakember ↔ egyén kétirányú és ↔ egyén közösség

⁵ Az Internet rövid története ld. itt <https://hvg.hu/tudomany/20041203interhist>

⁶ https://nfsz.munka.hu/Lapok/archivum_programok/full_tamop_222/content/afsz_tamop_palyaori_tanulmany.pdf

tanácsadási paradigma	egyéni személyes tanácsadás	egyéni tanácsadás	egyéni és csoportos tanácsadás	egyéni és csoportos tanácsadás (tanácsadóval vagy nélkül)	önsegítés tanácsadóval, vagy nélkül
a tanácsadás helye	kínálatvezértelt, időben és térben meghatározott	kínálatvezértelt, időben meghatározott ott	kereslet-vezértelt, időben meghatározott	állampolgár/felhasználó vezértelt. időben meghatározott ott	állampolgár/felhasználó vezértelt

(Forrás: Kettunen 2017b doktori disszertáció, kiemelés szerzőtől)

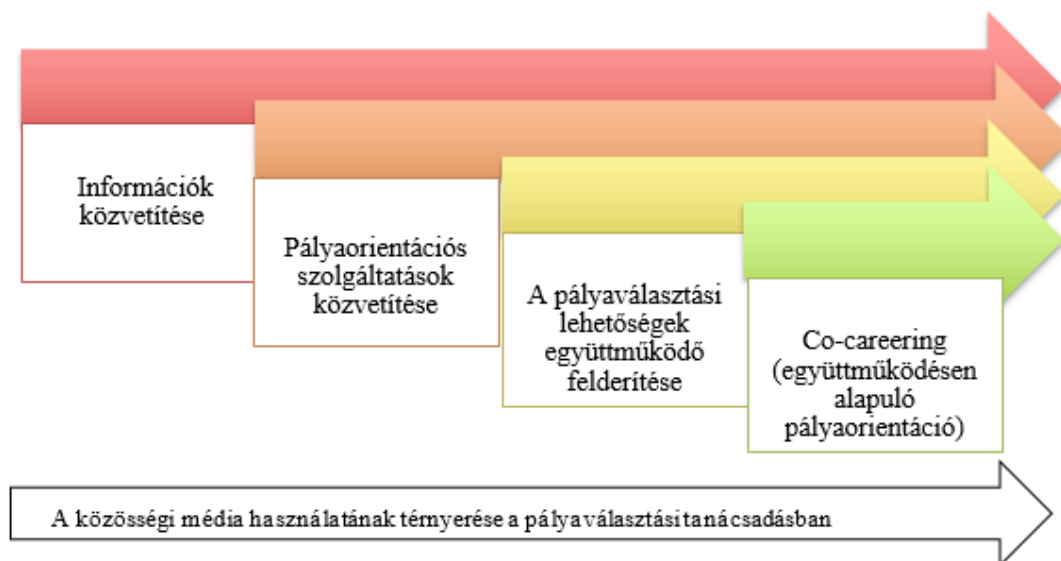
A 2000-es évek közepétől újabb szintugrásnak vagyunk a tanúi, kevésbé Magyarországon, mint a fejlettebb világban, Kettunen (2017) korszakolása szerint beköszöntött a közös pályafelfedezés korszaka, ahol már nem a pályatanácsadást nyújtó szolgáltató tartalmainak fogyasztása, de a tanácskérő és a tanácsadó közös internetes barangolása hozza meg a pályatanácsadás eredményét.

Végezetül a 2010-es évek közepe és a 2020-as évek a közös pályaeépítésről szólnak, ezt nevezi a szerző co-careeringnek. Itt a virtuális térben tanácsadó és tanácskérő egyenrangúak, ahogyan a klasszikus humanisztikus pszichológia (pl. Rogers) is ebből indult ki.

Magyarországon ezt a személetet csírájában hordozva, de még mindig a tartalomkészítő oldaláról kiindulva jelent meg a 2010-es évek elején a Nemzeti Pályaorientációs Portál (NPP) első változata, amelynek sokak által nem ismert, továbbfejlesztése lett volna a TVK (Tanácsadók Virtuális Közössége). A TVK⁷ célja már az volt, hogy a szektorsemlegesen egyetlen elérhetőségi ponton megközelíthető tanácsadókat a tanácskérők egyszerűen elérjék. A hazai on-line térbe költözött pályatanácsadás, karrier tanácsadás jórészt azonban a mai napig megmaradt a szakértő-tanácsadó-támogató szerepkörökben. Ez tesszük hozzá, nem csak a hazai pályatanácsadás gyakorlatáról szól, hanem arról a folyamatosan változó pályainformációs tartalomról (szakképzés, felnőttképzés, finanszírozás stb.), amelyek pontos tartalmát – de gyakorta peremfeltételeit is – rendkívül nehéz naprakészen követni és megismerni. A Magyar Közlöny formájú kihirdetések a jogalkalmazást csak megalapozzák, de egyes szakterületeken, ahol alrendszerben kell a tanácsadónak és a tanácskérőnek is gondolkodnia, ráadásul több éves távlatokat előre kalkulálnia, rendkívül nehéz az állampolgár-állampolgár közötti kommunikációkból megbízható és naprakész információt kinyerni.

⁷http://tvk.munka.hu/web/tvk/nyitooldal?p_p_state=maximized&p_p_mode=view&saveLastPath=0&_58_struts_action=%2Flogin%2Flogin&p_p_id=58&p_p_lifecycle=0&_58_redirect=%2F

1. sz. ábra: Internet és pályatanácsadás

(Forrás: Kettunen, 2017, EPALE magyar hozzájárulás)

A jelen hazai kihívásai és a nemzetközi trendek

A hazai távtanácsadás volumenéről keveset tudunk a koronavírus kitörése előtt. Igaz, a magyar pályatanácsadók aktuális létszámáról, kapacitásairól is keveset tudunk. Az elmúlt közel tíz évben sem a munkaügyi, sem az oktatási apparátusok sem tettek közzé összevethető, áttekinthető statisztikákat. Amit tudunk, közel évtizedes adatgyűjtés eredménye; "2010-ben Magyarországon a tanácsadások alig 5-6% volt elérhető távtanácsadási formában" (FSZH, 2010). Az elmúlt évtized, minden hangzatos szóval szemben, Magyarországon és az Európai Unióban is alig hozott átütő mértékű e-guidance fejlesztéseket.

Magyarországon átfogó életpálya-tanácsadási rendszer és stratégia hiányában, leginkább a digitális oktatási stratégia (DOS, 2016) és a frissen született szakképzési stratégia (Szakképzés 4.0, 2019) tartalmát érdemes áttekinteni. A szakképzési stratégia a pályaeorientációs tevékenységekkel kapcsolatos feladatok között említi, hogy a fiatalokat az általuk használt kommunikációs csatornákon kell(ene) megszólítani, de ennél további részletekbe nem megy (Stratégia 61. old.). Az átfogó digitális oktatási stratégiáért felelős stratégia a DOS (2016), a felsőoktatási karrier tanácsadást a jó digitális gyakorlatok között említi a hazai közegben (DOS, 87. old.). Stratégiáról lévén szó, és mivel vonatkozó háttér tanulmány nem volt elérhető, nehezen pontosítható, hogy a „Skype-tanácsadás” mára meghaladott személetén kívül milyen jó gyakorlatokról lehet szó. A digitális iskolai pályaeorientáció (career education) és ez ehhez szükséges tartalmi és módszertani fejlesztések meg sem jelennek a legmodernebb hazai stratégiákban.

2020. március közepétől a pályatanácsadás területén azt tapasztaljuk, miközben országos összesítések nem állnak rendelkezésre, hogy az egyes szolgáltatók, tanácsadók magukra maradvá próbálják kezelni a kialakult helyzetet. A leggyakoribb megoldás, hogy több évtizedes technikákat alkalmazva, e-mail küldésre kérik a tanácskérőket. Az esetek egy részében marad tehát az aszinkron írásbeli kommunikáció, más esetekben valamilyen VoIP alapú alkalmazással a klasszikus telefonos

tanácsadás valósul meg. A hazai szakmai hírek között leginkább a Pedagógusok Demokratikus Szakszervezetének (PDSZ) nyílt levele érdemel említést, amely március közepén a pedagógiai szakszolgálatok, ideértve a pályaválasztási tanácsadást is, otthonról való működtetését javasolta.⁸

Az első IKT és pályatanácsadás konferenciát 1986-ban rendezték meg Brüsszelben. A 2001-es stockholmi konferencia azzal a feladatkiosztással ért véget, hogy az e-tanácsadásnak el kell érni a leghátrányosabb helyzetű rétegeket. (Borbély-Pecze&Veres, 2009) Ebből a célból egy évtizeddel később sem lett valóság. Az Európai Unió tagállamaiban (EB, 2020) végzett friss felmérés szintén azt mutatja, hogy a tagállamokban a pályorientációs szolgáltatások, az Európai Unió Tanácsának határozatai (2004, 2008) ellenére, a mai napig töredezetek. Az pályatanácsadáshoz kapcsolódó tagállami/regionális IKT stratégiák megvalósítása kevésé érhető nyomon a gyakorlatban (EB 2020:35). A korábban működő angol-walesi LearnDirect szolgáltatás vagy a dán eVeledning (Eguidance) szolgáltatások nevezhetők a digitális távtanácsadás előzményeinek Európában. Ezeket a rendszereket tömegek használták, bár működési módjukban lényegében a telefonos távtanácsadás támogató-szakértő szerepkörére építkeztek.

Miközben az e-tanácsadás integrált rendszereinek kialakítása alig haladt előre az elmúlt évtizedben, addig a felhasználói szokások és a hozzáférés rengeteget változott. 2018-ban a 16 évnél idősebbek 83%-nak volt okostelefonja Magyarországon és 77%-ban az okostelefon vált az internethasználat elsődleges eszközévé. A napi internethasználat 3,8 órára nőtt (NMHH, 2019). Az internet mára a fizikai valós világ alternatívájává vált, amennyiben az e-mail és VoIP alkalmazások mellett a netbanktól a „TV-nézésig” terjed a tevékenységskála.

A 2020 márciusában Magyarországot elérő COVID-19 járvány egyszerre milliós nagyságrendben növelte meg az Internet segítségével tanulók számát, habár sem az egyetemek, sem a közoktatás esetében sem beszélhetünk még valódi Learning Management System (LMS)⁹ kiforrott tartalomra épített használatról. Ezzel szemben a most nagy tömegben alkalmazott Google Tanterem, Microsoft Teams inkább tekinthetők oktatási tartalomkezelő rendszereknek (Learning Content Management System, LCMS) Ezekkel szemben; „A virtuális tanulási környezetek (Virtual Learning Environment, VLE) valójában LMS-ek, amelyek megpróbálják a klasszikus iskolai környezetet modellezni: tehát vannak osztályok, házi feladatok; a diákok, tanárok tudnak egymással „beszélgetni”, és így tovább.” (Bánhegyesi, 2016). LMS-t kialakítani masszív tartalomfejlesztés és karbantartás nélkül nem lehet. Ez nem önmagában a technikai infrastruktúra megvásárlásának a kérdése.

A hozzáférés oldaláról manapság divatos a teljes lefedettség szintjén nyilatkozni. A KSH adatai alapján valóban 10 millió felett van a hazai internetelőfizetések száma, ugyanakkor ebből csak 3 millió vezetékes, tehát vélelmezhetően adatforgalom korlátozás nélküli kapcsolat (KSH, STADAT, 2019)¹⁰. Az 1 GB-ra jutó árat tekintve Magyarország 2018-ban még elég drága helynek számított. A globális rangsorban a 135. helyet foglaltuk el a 6.56 amerikai dolláros árral (Cable, 2018).¹¹

⁸ <https://www.hrportal.hu/hr/a-pdsz-surgeti--hogya-pedagogiai-szakszolgálatok-otthonrol-is-mukodtethetok-legyenek-20200316.html>

⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Learning_management_system

¹⁰ https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_oni022.html

¹¹ <https://www.cable.co.uk/mobiles/worldwide-data-pricing/>

Összegzés: az on-line közösségi csoport, mint tanácsadó

Miről szól tehát az e-tanácsadás következő kihívása? Részben új, integrált pályatanácsadó holnapok kialakításáról és fenntartásáról, részben a felhasználók eszközellátásáról, a tanácsadók és a tanácskérők digitális írástudásának fejlesztéséről, de ezek összességéből önmagában nem születik új stratégia. Ahogyan a VoIP-alapú internetes pályatanácsadás sem tért el sokban a telefonos tanácsadástól, az egyetlen platformra összegyűjtött pályorientációs adatbázisok és önismereti eszközök sem jelentenek technológiai ugrást. Márpedig az 5G megjelenésével ez a lépés már egy évtizedes távlaton belülre került Magyarországon is.

Az 5G¹² mindenképpen azt jelenti, hogy az Internet gyorsabb lesz, sokkal gyorsabb, de nem ez a valóságos kihívás. A sebesség növekedésével a lefedettség és az adattovábbítás átszervezésével a teljes, kétirányú kommunikáció (full-duplex) megjelenésével az internetes tartalmak megvalósítása alakul majd át. Már ismerjük a virtuális realitás (VR) technológiáját, de eddig csak IT vásárokon láttuk. A címben idézett Second Life (SL)¹³ 2003-ban megjelent szoftver neve, amelyben virtuális világokat hozhatunk létre, avatárunk segítségével élhetünk bennük. A PC-k világában ez kevésbé volt izgalmas, mára viszont 50 millió felhasználója és stabil gazdasága van a SL-nek. 2020 március közepe előtt a tanulókon/játékosokon és az informatika tanárokon kívül keveseket érdekelt egy ilyen program felhasználhatósága. Ma pedig arról is beszélhetünk hogyan használható fel a szoftver iskolai pályorientációra¹⁴, felnőtt pályatanácsadásra.

A technológia következő robbanásszerű fejlődése tehát át fogja alakítani a mindennapi életünket, a hagyományos oktatási, pályorientációs modellek, amelyekben a digitális megoldások csak kiegészítő szereppel rendelkeztek meghaladottakká válnak. A lineáris, szakértő-alapú kommunikáció nem működik majd egy digitális világban.

Mibe fektessünk be, ha co-careering alapú pályorientációban gondolkodunk?

A technológia természetesen folyamatosan fejlődik majd és amit ma gondolunk, tudni vélünk egy-egy technológiai szint alkalmazási lehetőségeiről, az a tudás gyorsan avétossá válhat. Ugyanakkor eddigi tapasztalataink szerint vannak olyan stratégiai területek, amelyekre érdemes figyelni.

- A felhasználók (értsd ez alatt az összes állampolgárt) digitális írástudási szintjének emelése stratégiai kérdéssé vált. Ez, bár itt a tanácsadás egy a részterületek között, ugyanúgy érinti a pályorientációt is.
- Minőségi, átlátható, közhiteles pályainformációs adatok nélkül nem lehet jó minőségű e-tanácsadást (sem) végezni. Főleg az Internet korában veszélyes (fake news, társaktól tanulás) minden olyan helyzet, ahol ezek az információk nem elérhetőek, vagy töredékesek. Mit jelent a pályainformáció (career information)? Jelenti a munkaerőpiaci/foglalkozási adatok átlátható és idősorosan feldolgozott közhiteles, tényekre alapozott és közérthető feldolgozását (Labour Market Intelligence: LMI). Jelenti az oktatás-képzési lehetőségek tényszerű, áttekinthető bemutatását. Az oktatási és karrier-építési lehetőségek közötti kapcsolódási lehetőségek gráf-szerű feltérképezését.
- Az iskolai pályorientáció (career education) az oktatási rendszer része, amely nem kampány-szerű tevékenységek sora, hanem tantervre épülő tevékenység. Érdemes a meglévő tanulás-

¹² https://youtu.be/GEx_d0SjvS0

¹³ <https://join.secondlife.com/>

¹⁴ https://en.wikiversity.org/wiki/Career_Exploration_Using_Second_Life

támogató keretrendszereket pályaeorientációs, életkor-specifikus tartalommal megtölteni és ezeket használni.

- Végezetül el kell szakadni a lineáris-szakértői tanácsadói szereptől, átértelmezve az on-line közösség-építés szerepét a pályafejlődésben. S talán, nem a források, de a mentális paradigmaváltás szempontjából, ez utóbbi a legnehezebb.

Felhasznált szakirodalom

- Bánhegyesi Z. (2016): *E-learning keretrendszerek használatának lehetősége az iskolákban*. Budapest (kézirat) https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/pok/Budapest/-szaktanacsadoi_anyagok/informatika_lms_rendszerek.pdf
- Borbély-Pecze T. B. & Juhász Á. & Kunos M. & Kovács T. (2010): *Pályaeorientációs portálok szerkezeti és tartalmi vizsgálata Tematikus hazai és nemzetközi áttekintés* Foglalkoztatás és Szociális Hivatal, NSZFT https://nfsz.munka.hu/Lapok/archivum_programok/-full_tamop_222/content/afsz_tamop_palyaori_tanulmany.pdf
- Borbély-Pecze T. B. & Veres P (2009): *Összefoglaló az Európai Pályaeorientációs Szakpolitikai Hálózat (ELGPN) 5. hálózati üléséről, közösen az e-Guidance 6. európai konferenciájával* (2009. szeptember 16.-18. Riga, Lettország) https://nfsz.munka.hu/Lapok/-archivum_programok/kulfoldi_projektek_archiv/full_kulfoldi_palyaeorientacio/full_kulfoldi_palyaor_eu/full_kulfoldi_palyaor_eu_elgpn/content/afsz_elgpn_kapcs_osszefoglalo.pdf
- British Association for Counselling and Psychotherapy BACP (2016): *Telephone and E-Counselling Training Curriculum*. BACP Professional Standards. Leicestershire <https://www.bacp.co.uk/media/2046/bacp-telephone-ecounselling-training-curriculum.pdf>
- Burányiné Rákóczi Emese – Kun Richárdné Educatio Kht. (2015): *A továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadás szakszolgálati protokollja*. Budapest, Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. <https://docplayer.hu/8720197-A-tovabbtanulasi-palyavalasztasi-tanacsadas-szakszolgalati-protokollja-buranyne-rakoczi-emese-kun-richardne.html>
- Cable (2018): *Worldwide mobile data pricing: The cost of 1GB of mobile data in 230 countries between 23 October and 28 November 2018* Cable.co.uk <https://www.cable.co.uk/mobiles/worldwide-data-pricing/>
- Cavanagh, K., & Shapiro, D. (2004): *Computer treatment for common mental health problems*. Journal of Clinical Psychology, 60, 239–251.
- Európai Unió Tanácsa (2004): *Draft Resolution of the Council and of the representatives of the Member States meeting within the Council on Strengthening Policies, Systems and Practices in the field of Guidance throughout life in Europe* https://www.cedefop.europa.eu/files/954-att1-1-Council_Resolution_on_Guidance_280504-EN.pdf
- Európai Unió Tanácsa (2008): *Council Resolution on better integrating lifelong guidance into lifelong learning strategies* https://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/-docs/pressData/en/educ/104236.pdf

- Európai Bizottság (2020): *Lifelong Guidance Policy and Practice in the EU*. Luxembourg (Sally-Anne Barnes, Jenny Bimrose and Alan Brown Institute for Employment Research, University of Warwick &
- Jaana Kettunen and Raimo Vuorinen: *Lifelong guidance policy and practice in the EU: trends, challenges and opportunities*. European Commission Directorate-General for Employment Social Affairs and Inclusion Directorate E (Finnish Institute for Educational Research), University of Jyväskylä.
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8284&furtherPubs=yes&fbclid=IwAR2XKkuuptFdGYhbu2iGOQ3j83bOnYyNSY9c4mZleDH5OEEEdSckjnUZxffw>
- Foglalkoztatási és Szociális Hivatal (2010): *A pályaaorientáció rendszerének tartalmi és módszertani fejlesztése - TÁMOP 2.2.2. Összesítés a Regionális Szakmai Hálózat (RSzH) humán szakembereinek főbb jellemzőiről - 3. negyedév* Budapest
https://nfsz.munka.hu/Lapok/archivum_programok/full_tamop_222/afsz_tamop222_halozat/content/afsz_tamop222_halozat_regionalis_ertekeles2010_jan.pdf
- Harris-Bowlsbery, J. (2013): *Computer-Assisted Career Guidance Systems: A Part of NCDA History* https://www.researchgate.net/publication/261539415_Computer-Assisted_Career_Guidance_Systems_A_Part_of_NCDA_History
- Intel (2018): *How 5G will transform the business of media and entertainment* e-book, October 2018 <https://newsroom.intel.com/wp-content/uploads/sites/11/2018/10/-ovum%E2%80%93intel%E2%80%935g%E2%80%93ebook.pdf>
- Kettunen, J. (2017): *A közösségi média használatának térnyerése a pályaválasztási tanácsadásban*, EPALÉ <https://epale.ec.europa.eu/hu/blog/rise-social-media-career-guidance>
- Kettunen, J. (2017b): *Career practitioners' conceptions of social media and competency for social media in career services* (doktori disszertáció) Jyväskyläi Egyetem,
https://www.researchgate.net/publication/319762960_Career_practitioners'_conceptions_of_social_media_and_competency_for_social_media_in_career_services
- Magyarország Kormánya (2019): *Szakképzés 4.0 Stratégia* 1168/2019. (III. 28.) Korm. hat., <https://www.nive.hu/Downloads/Hirek/DL.php?f=szakkepzes-4.0.pdf>
- Magyarország Kormánya (2016): *Digitális Oktatási Stratégia (DOS)* 1536/2016. (X. 13.) Korm. hat. <https://digitalisjoletprogram.hu/hu/tartalom/dos-magyarorszag-digitalis-oktatasi-strategiaja>
- Nemzeti Média Hírközlési Hatóság (NMHH) (2019): *Lakossági internethasználat*, 2018. Budapest http://nmhh.hu/dokumentum/202180/lakossagi_internethasznalat_2018.pdf
- Rush A. (2004): *Distance Counseling Methods & Tele-counseling Approach for Employee Development* NCDA, https://www.ncda.org/aws/NCDA/page_template/show_detail/-4863?model_name=news_article
- Ertelt, J.B. & Muswieck, W. (2004): *Távtanácsadási Kézikönyv*, Leonardo Program, Nürnberg <https://www.yumpu.com/de/document/read/2587676/methodik-fur-die-berufliche-fernberatung-distance-counselling-bifo>

- Sampson, J.P. & Jr, Rudd, E., & Reardon, R. (1998): *Computer-assisted career guidance: Research and evaluation bibliography*. Tallahassee, FL.: The Florida State University Center for Study of Technology in Counseling and Career Development.
<https://career.fsu.edu/sites/g/files/imported/storage/original/application/eff6e7b501ce83b59d600234f416517b.pdf>
- Szilágyi Klára (2003): *Számítógéppel támogatott pályaorientáció*. Gödöllő. SZIE GTK, 2003